

2878

616.9
—
4-88

67

2896a

2002

2010

2896

6095

մ. 6095

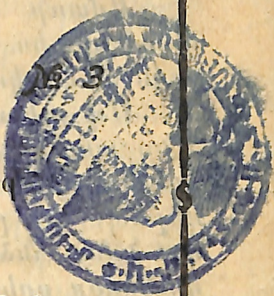
Ձրի յաւելում «Առողջապահութեան»-ի

616.9
4-88

Գ. Բ. Մ. Բ. Բ. Բ. Բ. Բ.

uy

ԲԺՇԿԻ ԹԵՐԹԻԿՆԵՐ

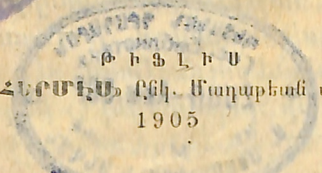
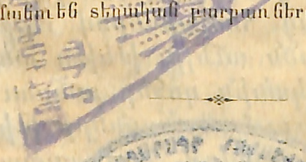

4883

Ժողովրդին կարգալու փարոս

ԽՈՂԵՐԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Պէտք է կարգացուի եկեղեցիներում, փարոսի ձեռով կիրակի օրերը հրապարակներում, տներում եւ ամեն տեղ, ուր ժողովուրդ է հաւաքուի: Կարգացողը պիտի տեղական քարքառի վերածի: Մեր սառն փիփայն մի նմուշ է. բանականներ վարժապետները եւ բանիմաց անձինք, որոնք կարգալու են, կարող են ուելի պարզել ձեռքեր, բացառել մութ տեղերն օրինակներով ու հասկանալի ձեռքով: Կարգալուց յետոյ պիտի բաժանուի բժշկ. լինի «Համառոտ տեսներ խոլերայից պաշտպանուելու համար» քերթիկներ: Յանկալի է, թէ այս փարոսը եւ թէ քերթիկը քարգ-մանու են տեղական քարքառներով ու ցրուեն:

ՔԱՐԱՉ ԽՈՂԵՐԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Ամառը մօտենում է և նրա հետ էլ զույգե գալիս է այն սարսափելի ցաւը, որը խոլերա են կոչում:

Ո՞վ չզիտէ թէ ինչ է խոլերան: Նրա հէնց անունը զարգանդ է գցում մեր սրտերը: Սա մի ահռելի գաղան է, մի անբերեցիմ վիշապ, որը լափում է մարդկանց, և երանդու նման հնձում է ու հնձում, խլում է որդուն մօր գրկից, տապալում է հօրը, որը թողնելով ընտանիքը, անխնա կոտորում է մեծերին ու փոքրերին, կանանց ու տղամարդկանց: Ամեն տեղ մահ է տարածում այս անողորմ ճիւղը, երկիրը լցնում է լացով ու արտասուքով:

Մեզից չատերը երկու խոլերա են տեսել: Մէկն երևաց 1892 թւականին, միւսը հէնց անցեալ տարի: Տասներկու տարի առաջ երևացող խոլերան աւերեց Բազուն ու Երևանը, մտաւ շատ քաղաքներ ու զեղեր ու հնձեց անխնա տաս հազարներով մարդիկ: Անցեալ տարւանն աւելի թեթեւ անցաւ, բայց էլի բաւականին զոհեր տարաւ: Ասեմ ինչքան են հաշուում մեծերների թիւը 1992-ին. Պարսկաստանում 1000, Կաստանում և ուրիշ երկրներում: Ասեմ չէ՞ հաւատա, - 340 հազար հիւանդացի է, իսկ 160 հազար մեռել:

Ահա թէ ինչ սարսափելի ցաւ է խոլերան: 2էք վախենում, որ այս տարի էլ այդ ցաւը նորից գլուխ բարձրացնի: Ի՞նչ կլինի այն ժամանակ մեր դրութիւնը: Ի հարկէ. ամենքս էլ վախենում ենք: Հիմի մի բան հարցնեմ ձեզ: Ի՞նչ ենք անում, երբ մի բանից երկիւղ ունենք: Օրինակ. գիտենք, որ գիւղում մի գայլ կամ կատաղած շուն է երևացել. ինչ պիտի անենք: 2է որ պիտի փախչենք-մեր տունը մտնենք ու զեռ դուռն էլ փակենք: Բայց այդ վախկոտները կանեն, իսկ քաջ մարդիկ մի հրացան կը վերցնեն ու կերթան-կսպանեն այդ կատաղած շանը կամ գայլին, որ գիւղին չվնասի:

Բայց մենք այդպէս չենք անում, երբ խոլերայի նման մի գաղան է վրա տալիս ու մեզ կոտորում: Մենք ձեռներս ծալած «Աստծու յոյսով» ենք մնում:

Ինչի ենք այդպէս անում: Որովհետեւ կարծում ենք, թէ խոլերան Ասծու պատիժն է: Կատաղած գայլն Աստծու պատիժ չենք համարում ու դնում ենք սպանում, որ մեզ չկծի, իսկ խոլերան, որը գայլից էլ վնասակար է, Աստծու պատիժ ենք համարում ու ոչինչ չենք անում, որ կուենք նրա հետ:

Բայց, չէ որ մեղք էք անում, կարծելով, թէ Աստծոյ է զրկում մեզ ամեն տեսակ ցարսում ու անբախտութիւն: 2է որ խոլերան չի ջոկում արդարն ու մեղաւորը, — նա կոտորում է խեղճերին էլ, անմեղներին էլ, մանր երեխաներին էլ: 2է, Աստուած

5384-56

չի ղրկում խոլերան: Եթէ դու գնաս քեզ գցես ջուրը, հօ չես ասի թէ Աստուած ջուրը ստեղծել է, որ մարդիկ գնան մէջը խեղդունեն: Աշխարհում հազար տեսակ լաւ ու վատ բաներ կա, մենք պէտք է զգուշանանք վատից, վնասակարից: Մի օրինակ բերեմ: Մենք ամենքս էլ հոգազորք ենք, զիտենք, որ ցորենի մէջ այնպիսի հատեր են բուսնում, որոնք թունաւորում են մարդի: Միթէ պիտի ասենք, որ Աստուած մեզ պատժելու, մեզ թունաւորելու համար է ցորեն ստեղծել:

Պիտի թողնէք այդ սխալ կարծիքը: Աշխարհ լիքն է վտանգներով ու հրաշալիքներով, մեզ խելք ու բանականութիւն է տուած, որ ջոկենք վնասակարն օգտակարից և վնասակար բաներից հեռու պահենք մեզ, պաշտպանուենք նրանցից, ինչպէս պաշտպանուում ենք ցրտից տուն շինելով ու շոր հագնելով, ինչպէս պաշտպանուում ենք թունաւորուելուց ծուռ-խոտեր չուտելով, կամ կատաղած գայլից ու աւազակից, թշնամուց, որը մեզ սպանել է ուզում և այլն: Խոլերան էլ մի թշնամի է, որը մեզ ուզում է կոտորել և մեր խելքն ասում է, որ մենք պարտաւոր ենք պաշտպանել մեր անձը ու մեր երեխաներին նրա ճանկերից:

Հիմի դուք ինձ կհարցնէք.

— Ի՞նչպէս պաշտպանենք մեզ այդ թըշնամուց, որին չենք տեսնում: Կատաղած շանն ու գայլին տեսնում ենք, գողին-աւա-

զակին տեսնում ենք, բայց խոլերան սրտեղ է, ինչ զիտենք, էլ ինչպէս գնանք-կուենք նրա հետ:

Սրան ես կպատասխանեմ:

— Հէնց ցաւն էլ նրա մէջն է, որ չենք տեսնում այդ թշնամուն, և նա խելի տեսանելի բան էլ չէ, բայց էլի կարող ենք պաշտպանուել և փրկել մեզ:

Ահա ասեմ ինչպէս:

Ամենից առաջ դուք պէտք է լաւ հասկանաք և լաւ համոզուէք, որ խոլերան մի կաշողական, վարակիչ հիւանդութիւն է: Ի՞նչ ասել է կաշողական, վարակիչ: Կաշողական հիւանդութիւն ասում են այնպիսի ցաւին, որը մէկից միւսին է անցնում: Ամենքդ զիտէք, որ այդպիսի հիւանդութիւններ մի բանիսը կան: Օրինակ. ծաղիկը, բկացաւը, կարմրուկը: Գիտէք որ, երբ մի տան մէջ երեխաներից մէկը կարմրուկ կամ բկացաւ կամ ծաղիկ է ունենում, տան միւս երեխաներն էլ հիւանդանում են նոյն ցաւով: Այդ ամենքդ էլ զիտէք: Խոլերան էլ նոյն ձևով հիւանդից փոխւում է առողջին, սրան էլ հիւանդացնում, յետո այդ նոր հիւանդացածը մի ուրիշին է հիւանդացնում և այսպէս ցաւը տարածւում է տնից տուն, ու ամբողջ զիւրը շուտով վարակւում է, այսինքն. կալում այդ ցաւով: Բայց լաւ իմացէք, որ խոլերան ամեն հիւանդութիւններից աւելի վարակիչ զօրութիւն ունի: Այդ նշանակում է, որ այդ ցաւը շատ հեշտու-

թիւնով է փոխուում հիւանդից ուրիշներին: Ահա մէկը խոլերա է ստացել ու հիւանդ պառկած է: Տեսնում ես, որ այդ տան մէջ մի ուրիշն էլ հիւանդացաւ, յետո մի երկրորդը: Դրացիներից մէկը գալիս է հիւանդատես և իր տունը դառնում, մէկ էլ տեսար, սա էլ հիւանդացաւ, ու խոլերան սրա տունն էլ ընկաւ:

— Ի՞նչ պատահեց, ինչի հիւանդացան այս մարդիկ, այն ինչ բան է, որը հիւանդի միջից գուրս եկաւ ու մտաւ այդ առողջների մէջ ու նրանց էլ հիւանդացրեց:

Ահա թէ ինչ պիտի լաւ հասկանանք: Հիմի բացատրեմ ձեզ:

Ամեն հիւանդութեան պատճառը մի թոյն է: Զատ տեսակ թոյներ կան, որոնք մտնում են մեր ներսը ու մեզ հիւանդացնում: Օրինակ, ամենքդ գիտէք, որ կան թունաւոր խոտեր, ո՞վ ուտի-կհիւանդանա: Դիտէք, որ սպիրտն էլ թոյն է, հաշիշն էլ թոյն է, մկնդեղն էլ թոյն է, օպիումն էլ թոյն է:

Խոլերան էլ մի տեսակ թունաւորում է: Ո՞վ խոլերա է ստացել, նշանակում է, որ թունաւորուած է:

Բայց պէտք է իմանաք, որ խոլերայի թոյնը հասարակ թոյների նման չէ:

Սա կենդանի քոյն է:

Այդ նշանակում է, որ այդ թոյնն, ընկնելով մեր ներսն անում է, շատանում: Ինչպէս որ մի հատ ճանճ կամ մի հատ լու ա-

ճում է ու հազարաւոր ճանճեր ու լուեր է դառնում, այնպէս էլ խոլերայի թոյնը բազմանում է: Այդ է պատճառը, որ նա կենդանի թոյն է կոչւում:

Հիմի երևակայեցէք, որ դուք մի խոլերահիւանդի ձեռ տուիք. այդ հիւանդի ձեռի վրա այդ թոյնից մի չնչին մասնիկ (որ մենք չենք կարող աչքով տեսնել), կրպչում է ձեր ձեռին, դուք էլ, առանց լաւ մարբելու ձեր ձեռը հաց էք ուտում, հացի հետ էլ այդ թոյնի մասնիկն ենք կուլ տալիս: Ի՞նչ կպատահի: Այն որ թոյնը, ընկնելով ձեր ստամոքսը, կաճի կբազմանա, ու ստամոքսից կլցուի ձեր արեան մէջ, ու մի քանի ժամաւ մէջ մէկը բիրբ կդառնա ու ձեզ կխեղդի-կթունաւորի:

Այդ թոյնն է հիւանդին խեղդողը. սպանողը: Հիւանդի մարմինը լիքն է այդ թոյնով: Հիւանդի փսխածի ու դուրս գնացածի մէջ անթիւ անհամար է նա: Գիտնականները բնեւէ են հիւանդների փսխածն ու դուրս գնացածը ու տեսել են, որ հէնց այդտեղ է թոյնի բուներ: Հիմի լաւ մտածէք ու կհասկանաք, թէ որքան վտանգաւոր են խոլերա հիւանդից դուրս եկած ախտոտութիւնները: Եթէ նրա կղկղանքը (դուրս գնացածը) թափուի, օրինակ, անկողնու վրա և սէկն այդ անկողնու վրա նստի կամ ձեռ տա, չէ որ թոյնից նրան կկպչի, կամ եթէ յատակի, կամ աթոռի վրա ընկած լինի չէ որ էլի այդ յատակի ու աթոռի վրա նստողին կկպչի,

և այլն և այլն: Ամեն տեղ կարող է թափուել հիւանդի փսխածն ու կղկղանքը և ամեն բան կարող է վարակուել, և ով այդ բաների հետ գործ ունենա, ի հարկէ, կհիւանդանա:

Վերցնենք մի ուրիշ օրինակ էլ:

Դուր հիւանդի լուծածը կամ փսխածը տանում էք թափում ձեր տան դէմի առուն, չէ որ այդ ջրի մէջ թոյնն էլի կաճի-կշատանա և այդ ջրից խմողը կթունաւորուի, կամ եթէ այդպիսի կեղտոտած (վարակուած) ջրի մէջ մէկն իր շաքիկը լանա ու հագնի, չէ որ այդ շաքիկի թոյնը կկաշի ու հաղնողին կվարակի: Կամ դուր տանում էք հիւանդի լուծածն ու փսխածը թափում գետնին, ձեր բակը կամ ձեր տան առաջ: Չէ որ թոյնը կմնա գետնին, էլի կաճի-կբազմանա: Կամ խոլերա հիւանդի շորերը ու տեղաշորերը, հիւանդի մահից յետո, ուրիշն է գործ ածում, չէ որ նա էլ կհիւանդանա, բանի որ զրանց վրա խոլերայի թոյնը մնացած է: Էլ չեմ ուզում երկարացնել: Ուզում էի հասկացնել ձեզ, որ թոյնը հիւանդից դուրս եկած աղտոտութիւնների մէջն է և զրանց միջով է տարածւում:

Ուրեմն վստաղը հիւանդի արտաթորումների մէջն է: Եթէ նրա դուրս գնացածն ու փսխածն առանձին ամանների մէջ հաւաքուի ու դուրս տարուի-գետնի մէջ թաղուի, թոյնն էլ հետը կմեռնի և ուրիշներին չի վարակի: Հիւանդի հետ նստել խօսելը, ո-

չինչ վնաս չի բերի մարդի, միայն թէ հիւանդը շատ մաքուր պահուի, նրա կեղտոտած բոլոր իրերը դուրս տարուեն սենեակից ու մաքրուեն: Մի խօսքով. խօլերան օդի միջով չի անցնում, ինչպէս օրինակ ծաղիկը, հարինը, կարմրուկը և այլն:

Հիմի ասենք, թէ մէկը ձեռ է տուել հիւանդի կեղտոտած մի բանի, ուրեմն այդ մարդը կորած է, նա անպատճառ պիտի հիւանդանա:

Բոլորովին ճշ: Բանն այն է, որ շատ էլ մեր ձեռների վրա խոլերայի թոյն է ընկել, շատ էլ մեր շորերը կեղտոտուած են,—այդ դեռ ոչինչ: Մենք այն ժամանակ միայն կը հիւանդանանք, երբ այդ ձեռներով առանց լացուելու հաց ուտենք: Անպատճառ պէտք է, որ այդ թոյնը մեր ստամոքսն ընկնի, որ հիւանդանանք: Եթէ մենք մեր ձեռները լաւ մաքրենք, եթէ մեր շորերը լաւ լանանք, թոյնը վրաներիցս հանենք, առողջ կմնանք:

Այս բանը լաւ պիտի հասկանանք: Մենք կարող ենք հիւանդին խնամել, նրա մօտ նստել, բայց սենեակից դուրս զալիս պիտի մեզ լաւ մաքրենք.—մեր ձեռները, մեր երեսը, ու շորներս էլ փոխենք:

Եթէ այդպէս չանէին բժիշկները, ֆելդշերները և առհասարակ հիւանդին խնամողները, ճօ ամենքը կկոտորուէին, ինչպէս կոտորում են միւս վարակիչ հիւանդութիւններից, որոնք օդի միջով էլ են անցնում, օրինակ. հարինը, բծաւոր տիֆը և

527/25

289/6

երեխաների հիւանդութիւնները (բութէշը, բկացաւը, կարմրուկը, ծաղիկը): Ամենքն էլ գիտէք, որ խոլերա հիւանդին խնամողներն անպատճառ ամենքն էլ չեն հիւանդանում: Այդ բանը տեսնելով շատերը կարծում են, թէ խոլերան կաշոդական-վարակիչ հիւանդութիւն չէ: Բայց դա սխալ է, նա սաստիկ վարակիչ է, միայն օդի միջով չի կարելի վարակուել: Այդ պիտի հասկանաք:

Մենք ասեցինք, որ եթէ դուք ձեր ձեռներն ու հագուստը և այլն լաւ լանաք, չէք հիւանդանա, բայց հասարակ ջրով լաւացնելը ու շորերը լանալը չի մաքրում թոյնից, չի հեռացնում թոյնը: Պէժ է դեղերով լուսալ:

Կան դեղեր, որոնք սպանում են թոյնը: Այդ դեղերի մասին ես կկարդամ առանձին յետո, իսկ հիմի կասեմ, որ ձեր ձեռները, վարակուած շորերը, ու հիւանդի հագուստը, սպիտակեղէնը և ամեն բան պիտի այդ դեղաջրերով լանալ որ թոյնը սպանուի: Մի լաւ միջոց էլ կա, — այդ եռցնելն է: Շորեղէնը սպիտակեղէնը և այլն կդգէք պղնձի մէջ վրան ջուր կլցնէք սապոնի, սօդայի հետ ու լաւ կը եռցնէք մի ժամ, երկու ժամ. յետո կշորացնէք արևի կամ թոնրի մէջ:

Այդ բոլորը մէկ մէկ գրուած է թերթի մէջ որ կկարդամ ու կրածանեմ ձեզ, որ տանէք ձեր տները: Ինչպէս տեսնում էք, խոլերայից փրկ-

ուելու համար հարկաւոր է մաքրութիւն: Եթէ ձեր տունն ու տեղը ձեր գիւղը ու ձեր անձը մաքուր չէք պահի, խոլերայի թոյնը կանի անդադար ու ամեն տեղ կլցնի և հիւանդութիւնը կտարածի եթէ ձեր տունը կեղտոտ է, ի հարկէ, ձեր ուտելիքն էլ, ձեր ջուրն էլ վարակուած կլինի և այդ ուտելիքն ուտողն ու այդ ջուրը խմողն էլ կվարակուի-կհիւանդանա:

Ուրեմն մաքրութիւնը պէժ է: — Մաքրութիւն ձեր անձի, ձեր հագուստի, ձեր ձեռների: Մաքուր պիտի լինի ձեր ուտելիքն ու խմելիքը, ձեր աման-չամանը լաւ իմացէք, որ խոլերայի թոյնը կեղտ է սիրում, կեղտոտ տեղերումն է աճում, կեղտի մէջ է զարգանում, իսկ մաքուր գիւղը, մաքուր տունը չի կարող նա մտնել և մաքուր մարդին դիպչել:

Գիւղացիներդ պիտի հաւաքուէք, մաքրէք ձեր փողոցները, մաքրէք ձեր տները: ոչ մի տեղ կեղտ մի թողէք, ամեն կեղտոտութիւն առաւօտները հաւաքէք, լցրէք քթոցների, արկղների մէջ, դրէք մի սայլի վրա ու դուրս տարէք գիւղից դուրս, մի փոսի մէջ թաղէք, վրան էլ հաստ շերտ հող լցրէք:

Տներին մէջ մեծ մաքրութիւն է հարկաւոր: Կահ-կարասիք, բունջ ու պուճախ, փալաս տեղաշոր պիտի մաքուր պահուեն, ամեն օր սրբուին, լացուին, մաքրուին: Գենդանիների կեղտերը, թրիքը պիտի իսկոյն

հաւարել, դուրս տանել գիւղից հեռու և էլի թաղել գետնի մէջ:

Մէկէլ պիտի լաւ հետեւէր, իմանաք, հօ հաքեան քաղաքում ու գիւղում խորերաչկա: Եթէ կա, պիտի կրկնապատկէք ձեր զգուշութիւնները: Այդ գիւղի հետ յարաբերութիւնները պիտի կտրէք, չգնաք-գաք, եթէ ստիպողական գործ չունէք. այնտեղից եկող մարդկանցից էլ զգուշ եղէք: Ի հարկէ եթէ եկողն առողջ է, ոչինչ չունի, կարող էր հետը նստել խօսել, ձեր գործերը վերջացնել, բայց ձեր անկողնի մէջ մի քնեցիւք նրան, իսկ եթէ քնի էլ, նրա գնալուց յետո, նրա նստած տեղը մաքրէք, լացէք եռման ջրով, իսկ անկողինը, որի մէջ քնել է, նոյնպէս գցէք ջրի մէջ ու եփ տուէք, նրա գործածած ամանները, զրազը, նոյնպէս: Որքան էլ զժւար է ճիշտ կատարել ասածներս, այնուամենայնիւ պէտք է աշխատէք կատարել, որքան հնարաւոր է:

Յետո լաւ իմացէք. որ վարակուած գիւղից ուտելեղէն ու խմելեղէն վերցնելը վրտանդաւոր բան է: Մինչև անգամ եթէ ձեր խմած ջուրը (օր. առուն կամ գետը) վարակուած գիւղի միջով է անցնում, դուք այդ ջուրը չպիտի հում-հում խմէք, այլ անպատեհաւ եփ տուէք սառեցրէք ու այնպէս գործ ածէք: Ինչի, որովհետև այդ ջրի մէջ կարող է խորերայի թոյն գտնուել, և եթէ հում խմէք, այդ թոյնը կուլ կտաք ու կրհիւանդանաք, բայց եթէ ջուրը լաւ եռցնէք,

թոյնը կոչնչանա ու կարող էր անվտանգ գործ ածել: Եթէ լաւ մաքրուր աղբիւր կա գիւղից դուրս, կարող էք նրա ջուրը, առանց եփ տալու էլ գործածել, նոյնպէս պէտք է եռցնէք և կաթը: Մի խօսքով հում բան ոչ ուտէք, ոչ խմէք:

Նոյնպէս կաթի հետ պիտի վարուէք, եթէ ձեր կովից չէ, այլ վարակուած գիւղից ու քաղաքից է գալիս.— նոյնպէս լաւ եփ տուէք: Միւրգն ևս վտանգաւոր է, որովհետև վրան կարող է թոյն նստած (ճանճեր) լինել ու մրգի հետ մտնել ձեր ստամոքսը: Շատ մրգեր կարելի է եփած գործածել, օրինակ. խնձորը, տանձը, սալորը, սերկևիլը, եփած միրգը համ անվտանգէ, համ էլ հեշտ է մարսում, իսկ խաղողը չի կարելի, ուրեմն խաղող չուտել, ոչ կարելի է, միայն հարկաւոր է նրան լաւ լանալ ղեղերով ինչպէս ցոյց է տրուած թերթիկի վրա:

Քանի որ խօսում եմ ուտելիքի ու խմելիքի մասին, պիտի ասեմ և այն, որ շատերը զօռով են իրանց հիւանդացնում, արբելով, աղահուծիւն անելով: Պէտք է հիմիկ-լանից թողէք արաղ, զինին, չափաւոր ուտէք, վնասակար բաներ գործ չածէք: Քէֆերի ժամանակ չէ: Լաւ իմացէք, որ խմիչքներն ու քէֆերը մեր ստամոքսը փչացնում են, իսկ երբ մարսողութիւնը վատ է, հիւանդանալը հեշտ է զանուում: Առհասարակ սնունդը լաւ ու կանոնաւոր պիտի լինի:

Ունեւորներն աղքատներն մասին պիտի հոգան նրանց կերակրեն, նրանց բնակարանները և առհասարակ կենցաղը բարւոքեն: Եւ այդ պէտք է անեն, որպէս զի այդ խեղճերը հիւանդանան, թէ չէ նրանք եթէ հիւանդանան, ունեւորներն էլ չեն ազատուի, կվարակուեն: Առանձին ուշադրութիւն պիտի դարձնէք արտաբնոցների վրա: Զատ տներում գիւղերում արտաբնոց չկա, և մարդիկ փողոցները կեղտոտում են: Դա չափազանց վտանգաւոր բան է: Պիտի հորեր փորէք:

Արտաբնոցներն ախտահանելու (այսինքրն մարբելու) համար պէտք է օրը մի քանի անգամ վրան կիր կամ կրի կաթ լցնել: Ամեն գիւղում պիտի չնանցցաւ (անշէջ) կրի պանիս ունենաւ: Կիր աման տեղ կա, և ամենից ձեռնառու ախտահանիչ միջոցն է: Կիր կարող էք ածել ձեր յատակի վրա, եթէ հիւանդի արտաթորութիւններ են թափել, կարող էք կրակաթ շինել ու շաղ տալ ամեն տեղ, որտեղ կասկածում էք թէ խոլերայի թոյն է ընկած:

Սիրելի ժողովուրդ: Երբ ժողովրդի զլխին մի ցասում է դալիս, նա չպիտի խընայի իր կոպէկներն իրան փրկելու համար: Այս պատճառով էլ գիւղացիք պիտի աշխատեն մի ֆելդշեր ունենալ իրանց գիւղում հէնց հիմիկուց: Ֆելդշերը, ի հարկէ, բժիշկ չէ, բայց էլի նա հասկանում է թէ ինչպէս պէտք է պաշտպանուել խոլերայից և հիւանդներին էլ կօգնի, մէկէլ էժան է. — ամ-

սական մի 50 ռուբլիով կարելի է մի ֆելդշեր պահել: Եթէ մի քանի հարկան գիւղեր հաւաքուեն, կարող են մի բժիշկ էլ պահել: Եկէք մեր ղրացի գիւղերի հետ խօսենք ու այդ բանը գլուխ բերենք: Ունեւորները թող միքիչ շատ տան, աղքատները քիչ կամ ոչինչ: Ունեւորները պիտի հասկանան, որ պիտի օգնեն իրանց խեղճ համագիւղացիներին, և այդպիսով արգելեն, որ խոլերան տարածուի գիւղում: Թէ չէ, եթէ աղքատները հիւանդանան, իրանք էլ չեն պրծնի: Ով իր գիւղի մասին է հոգում, իր մասին է հոգում:

Բացի ասածներս, պէտք է գիւղում մի փոքրիկ դեղատուն էլ ունենար:

Դեղատունը պիտի կազմի բժիշկը: Թող մէկը գնա քաղաք ու բժշկին խնդրի (կամ գիւղական բժշկին), որ այդ դեղերը զրի դեղատնից առնելու համար: Կամ գիւղական բուժարանից բժիշկը պէտք է առանձին զրի նաև մանրամասն, թէ ինչպէս և երբ պիտի գործածել այդ դեղերը: Կերէք գիւղը, քահանան կամ վարժապետը կկարդա ու ձեզ կհասկացնի: Այդ դեղերի անուսն էլ այս թերթի մէջ կան:

Յետո պիտի զգուշանաք զանազան պառւաններից ու զըրացներից ու մօլլաններից. նրանք չեն հասկանում հիւանդութիւնը և ի հարկէ չեն էլ հասկանա թէ ինչպէս է հարկաւոր բժշկուել: Զատ դեղեր են տալիս նրանք, բայց ոչ մէկն օգուտ չէ, այլ

վնաս է: Ասում են սխտորը սղահալանում է մարդուն խոլերայից, բայց իմացեք, որ ընդհակառակը շատ վնաս է:

Միևնոյն ժամանակ պէտք է լսէք բրժիշկների տուած խորհրդներին, որոնք ինչ ասում են ձեր օգտի համար են ասում:

Այս միւս թերթիկի մէջ դուք կգտնէք շատ ուրիշ խրատներ, ուրեմն կարգացէք ուշադրութեամբ ու հետեցէք:

Հիմի դուք հասկացաք, թէ ինչ է խոլերա կոչուած դադանը: Երբ որ մենք ճանաչում ենք թշնամուն, կարող ենք և պաշտպանուել նրանից: Չեզնից է կախուած ձեր փրկութիւնը, լաւ միտներդ պահէք ինչ որ ասացի ու խոլերան չի մտնի մեր գիւղը, իսկ եթէ մտնի էլ—շատ վնաս չի տա:

|| Ամեն չարիքի դէմ պիտի կուել, խոլերան էլ մի չարիք է:

Ուրեմն հաւարենք մեր ուժերը, միանանք, իրար օգնենք, որ կարողանանք լաւ կուել ու յաղթել:

5384-56

Дозволено ценз. 1918 г. Тифлис.

2878

20m. 17.4

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0074813

